

L'ESCUMA DE LES LLETRES

LLUÍS A. BAULENAS

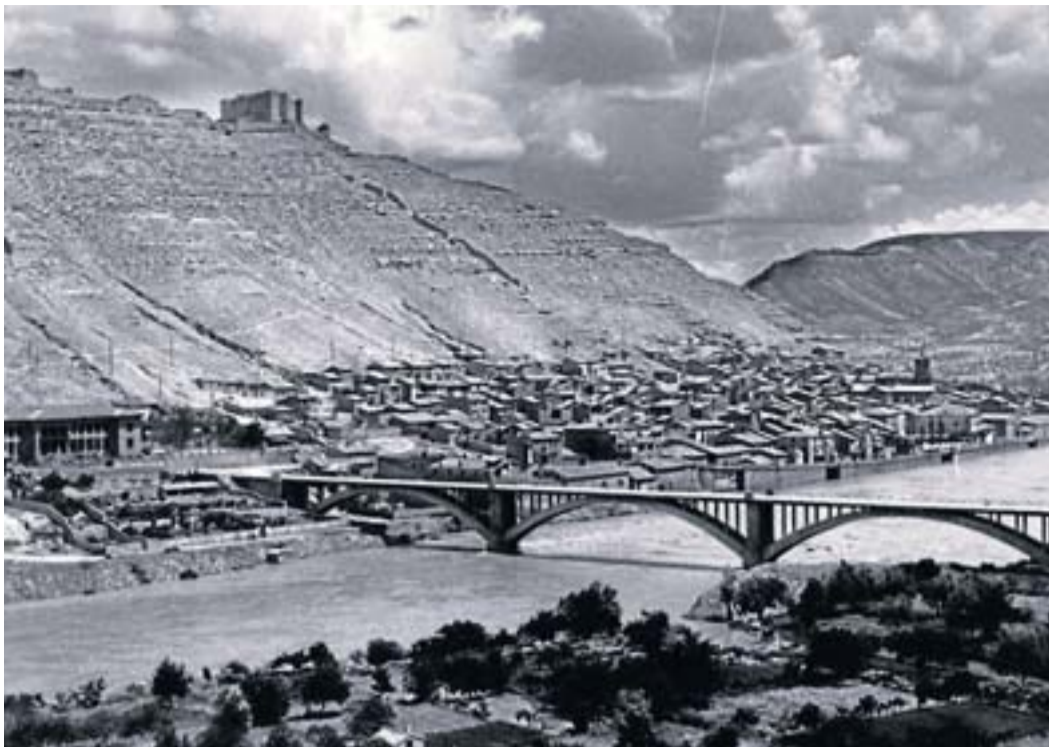

Qui vol llibres rebutjats?

Una de les novetats de Sant Jordi d'Edicions 62 és la novel·la *La biblioteca dels llibres rebutjats* (traducció de Mercè Ubach), de l'autor francès David Foenkinos (París, 1974). El llibre treballa en dos eixos argumentals: l'existència d'una biblioteca que acull originals rebutjats per les editorials i el misteri d'un d'aquests textos, descobert per una jove editora parisenca, que esdevé un fenomen literari. Com que el seu autor, que ja és mort, no llegia mai i ningú no el va veure escriure res, mai, ja tenim el misteri servit (que és oportunament investigat). És una novel·la ben escrita, entretinguda, que tot i plantejar aquest argument en època contemporània, precisament a causa del tema i del seu tractament agafa un regust gran de malenconia. Hi ha en el fons un pòsit d'homenatge no només al llibre sinó a la manera d'editar. A la novel·la hi apareixen amb els noms ben clars tot d'editorials franceses ben conegudes. I l'autor ens les fa funcionar d'una manera que ja no existeix. O almenys, no existeix a casa nostra. Semblen editorials com les que apareixen a les pel·lícules americanes. Avui en dia, un editor editorial no té temps d'anar pel país buscant tresors ocults pels poblets. A més, curiosament, ens presenta una indústria editorial on no existeix internet, que avui en dia és la font que no para mai de rajar originals.

Enyor del llibre

És per això que aquesta novel·la té un punt de nostàlgia del món perdut. I sobretot, acaba representant un homenatge al llibre tal com l'hem conegut fins ara. Avui una estranya biblioteca d'originals rebutjats no existiria. Internet, sense anar més lluny, facilita que ningú es quedi sense publicar. Només cal arribar a un acord amb Amazon, per exemple. I tindrà la seva novel·la a l'aparador virtual en un temps rècord i sense cost. Val a dir que el món decadent que retrata la novel·la, en qualsevol cas, ens fa una profunda enveja. És el que ens passa quan, almenys en qüestió de llibres, ens comparem amb França: hi ha una galeria d'elements humans que aquí gairebé no coneixem perquè no tenim programes de llibres a la tele. I encara menys a la ràdio. I les revistes literàries serioses, incloent-hi les d'internet, es poden comptar amb els dits d'una mà. Nostàlgia del llibre, doncs, servida per David Foenkinos d'una manera sentimental, entretinguda i, segurament, imprescindible. ♦♦

JESUSMONCADA.CAT

'Camí de sirga': una novel·la irreplicable?

MARINA ESPASA

Vist el panorama funest que ens obsequia l'edició en català més comercial, cal felicitar els responsables a Edicions 62 de la reedició d'un clàssic com *Camí de sirga*, un llibre que els estudiants de batxillerat haurien de saber de memòria, com els alumnes italians se saben sencers de la *Divina Comèdia*, o els britànics fragments d'obres de Shakespeare.

Rellegida el 2017, la novel·la no ha perdut ni un àtom de la força expressiva, de la profunditat de càrrega ni de la majestuositat amb què, com un meandre del riu Ebre, va desembocar al mar de la literatura catalana dels anys vuitanta. Un historiador de Mequinensa, una pobla-

ció de la Franja de Ponent, havia tingut la sort d'entrar a treballar a l'editorial barcelonina Montaner i Simón sota les ordres de Pere Calders, que el va animar a perseverar en la seva vocació d'escriptor. Es deia Jesús Moncada i, després d'uns quants relats que ja eren esplèndids, els aplegats a *Històries de la mà esquerra*, publicaria, l'any 1988, la història de la fi d'un món i la d'un segle esventrat per tres guerres a partir del destí de la petita vila de Mequinensa: veure's inundada per la construcció d'un parell de pantans de l'hidroelèctrica Enher. L'adveniment del futur i del progrés havia d'anar de bracet de la liquidació d'estils de vida ancestrals: la mineria de lignit i el transport fluvial amb llaüts, que eren els dos eixos que sustentaven la vida al poble. Mon-

CAMÍ DE SIRGA
JESÚS MONCADA
EDICIONS 62
288 PÀG. / 19,50 €

cada, però, no es va limitar a aixecar un informe de pèrdues, sinó que va fer servir tota la saviesa narrativa i tota la potència lírica de què disposava, que era molta, per edificar un monument literari: va construir una panòpia de personatges amplíssima, precisa, perfecta, i els va donar escenes i finals adequats a la seva categoria, de la més alta a la més ínfima i barroera. Va crear escenes perfectes de pura acció, com la travessa d'una riba a l'altra del riu de tres soldats del maquis en plena nit a bord d'un llaüt: havia traduït clàssics d'aventures de Verne i *El comte de Montecristo*, i es nota. Va trenar una estructura novel·lística helicoidal, amb línies de fuga que neixen dels records dels personatges i que es remunten fins a 40 o 50 anys abans per després tornar, amb la força d'un cicló, al moment present i il·luminar un detall revelador que capgira la novel·la i l'ànima de qui l'està llegint. I va exhibir un control absolut dels recursos expressius i una llengua treballada i rica, que avui és un mostrari d'expressions ja cadavèriques.

Vida transformada en literatura

Els colors de l'Ebre, la tertúlia al Cafè del Moll, les calaveres atònites que apareixen entre els matolls, l'anticlericalisme burleta, la pols que treuen les minyones dels quadres dels senyors i la que aixequen les cases en ser enderrocades, el rellotge del campanar que s'atura el dia que comença l'enderrocament de la vila, els matxos arrossegant els llaüts pel camí de sirga perquè naveguin pel riu com espectres fins que s'hi podreixin, "pilans i parets mestres van esberlar-se bruscament": quin privilegi poder veure com la vida es transforma en matèria literària, a poc a poc, sota els nostres ulls. No sabem si es pot tornar a escriure una novel·la com *Camí de sirga*, esperem que sí, però el que és segur és que cal llegir-la una vegada i una altra, abans que se l'endugui el cerc, el vent que sobrevola la novel·la i ho tira tot riu avall, sediments, marfantes i esperits, jàsseres i bigues, trespols, envans i revoltos, històries que només es conserven si són narrades. ♦♦

Altres Transicions

JAUME CLARET

El 24 d'agost del 1969, l'empordanès Francesc Tubau va ser detingut després de ser sorprès a la teulada de la discoteca Tiffany's de Platja d'Aro amb vuit cartutxos de dinamita amb què pretenia iniciar una campanya antifranquista i contra el turisme. Amb 18 anys acabats de fer, el jove aprenent de terrorista, empatxat de radicalisme vagament anarquista i sense els mínims coneixements tècnics, va ser condemnat a 18 anys de presó per un consell de guerra sumaríssim. Amb ell també serien jutjats com a encobridors, tot i que finalment absolts, els seus dos companys de pis i recerca ideològica: Miquel Piñeiro i Joan Gasull. Precisament, aquest últim signa la versió novel·lada, però essencialment fi-

del als fets, d'aquell acte terrorista frustrat.

El pacifista que pretenia volar una discoteca té, a més, una doble voluntat. La primera es deixa entreveure ja amb el títol, i sorgeix de la polèmica recuperació del passat de Tubau per desacreditar-lo com a portaveu de la plataforma Aturem la Guerra. Repassant els fets entre el seu protagonista i la *literària* Alba, Gasull mostra l'espontaneïtat irresponsable d'aquells fets i la posterior evolució personal i ideològica de l'amic. Tot i que l'autoria sigui seva, el vistiplau implícit de Tubau s'evidencia en tot moment. En segon lloc, l'obra és també un retrat d'època, d'un moment i un entorn determinats: l'extrema esquerra antifranquista empordanesa a mig camí de l'activisme cultural i l'anarquisme. De la mà del trio protagonista, presenciem el despertar d'una consciència cultu-

EL PACIFISTA QUE PRETENIA VOLAR UNA DISCOTECA
JOAN GASULL
LLIBRES DEL SEGLE
260 PÀG. / 20 €

ral i identitària, amb la redescoberta dels vells referents (de Carles Fages de Climent a Caterina Albert passant per les excavacions d'Empúries), la cristallització de la Nova Cançó (d'Ovidi Montllor a Maria del Mar Bonet, passant per Francesc Pi de la Serra o el més proper Josep Tero) i l'aparició de nous referents en l'horitzó immediat (les aleshores professores Isabel-Clara Simó i Maria Àngels Anglada).

La politització posterior no deixa de ser conseqüència lògica d'aquesta primera educació cultural i sentimental. Però en comptes d'acostarse a l'oposició més establerta (el PSUC representat aleshores per Carles Causa i Jordi Dagà) van derivar cap als corrents més radicals. D'alguna manera, *El pacifista...* impugna el relat canònic que ha volgut simplificar la diversitat de l'antifranquisme a catalanistes i comunistes, en la mateixa mesura que el relat oficial, personalitzat en l'obra de Victoria Prego, va fer amb la Transició. ♦♦